

Friedrich-Ebert-Stiftung, împreună cu Asociația pentru Politică Externă, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • AUGUST 2023 • NR.8 (210)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Necșuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

- 1.** Natalia Stercul, directoarea executivă a Asociației pentru Politică Externă: Rusia are încă o serie de pârghii de presiune asupra Moldovei, iar în ajunul alegerilor locale acest lucru se va face din ce în ce mai simțit
- 2.** Editorial, Alexei Tulbure, directorul Institutului de Istorie Orală din Moldova: Cum au evoluat relațiile moldo-ruse: de la relații strategice la răcire vizibilă
- 3.** Ion Tăbârță, director executiv al Centrului de Informare și Documentare NATO: Federația Rusă vrea să încerce să lărgască albia electorală pentru anumiți actori proruși din Republica Moldova
- 4.** Analiză, Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare (PISA): Relațiile moldo-ruse și riscurile de securitate în contextul reducerii numărului diplomaților ruși de la Chișinău

Știri pe scurt:

 Președinta Maia Sandu a primit Premiul „Luptător pentru Libertate” 2023, oferit de Centrul pentru Analiza Politicilor Europene (CEPA). „Suntem mândri să înmănmăm Premiul Luptător pentru Libertate 2023 președintei Maia Sandu pentru leadership în ceea ce privește contestarea asaltului hibrid al Rusiei asupra Moldovei, pentru susținerea luptei pentru libertate a Ucrainei și pentru susținerea valorilor democratice”, a precizat CEPA pe 24 august. Forumul Centrului pentru Analiza Politicilor Europene 2023 va avea loc sub sloganul „Căștigând războiul. Căștigând pacea”. Potrivit organizatorilor, în cadrul evenimentului va avea loc o serie de dezbateri care se vor concentra pe răspunsul transatlantic la războiul Rusiei în Ucraina și pe modul de a transforma unitatea în acțiune, de a consolida securitatea colectivă și de a obține o prosperitate continuă. Decernarea va avea loc în cadrul Forumului CEPA din 26-29 septembrie, unde Maia Sandu este invitată în calitate de speaker.

 Câștigul salarial mediu lunar nominal brut al unui salariat din Republica Moldova în 2022 a fost de 10.447 de lei, în creștere cu 16,3% față de anul 2021. Chiar dacă salariile au crescut, numărul angajaților în câmpul muncii a scăzut cu 1,3%, arată datele Biroului Național de Statistică. În sectorul bugetar câștigul salarial mediu lunar brut în anul 2022 a constituit 8891,1 lei, în sectorul real – 10954,7 lei (cu 23,2% mai mult decât în sectorul bugetar). Din numărul mediu total de salariați 75,4% au fost angajați în sectorul real al economiei și, respectiv, 24,6% – în sectorul bugetar. Cele mai mari salarii s-au înregistrat în domeniul informațiilor și comunicațiilor, activității financiare și de asigurări și producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat. De cealaltă parte, cele mai mici salarii le-au primit profesioniștii din domeniile care prestează servicii de cazare și alimentație publică, din agricultură, silvicultură și pescuit și artă, activități de recreere și de agrement.

 Premierul Republicii Moldova, Dorin Recean, s-a întâlnit cu omologul său ucrainean, Denis Shmigal, la Kiev, pe 24 august, unde au discutat dinamizarea unor proiecte comune în domeniile economic, energetic, agricol, infrastructură și transport. Oficialul de la Chișinău a condamnat agresiunea Rusiei asupra Ucrainei. „Rusia și Putin vor sa restaureze Uniunea Sovietică și asta devine din ce în ce mai evident pentru toți [...] Noi suntem solidari cu Ucraina. Din nou, mulțumesc foarte mult pentru ca apărați Moldova, pentru ca apărați Europa și, de asemenea, pentru că apărați valorile fundamentale care stau la baza societății noastre”, a spus Recean. La Kiev, Recean a mai avut o întrevedere și cu președintele Ucrainei, Volodimir Zelensky. Șeful de la Kiev a scris pe o rețea socială că discuțiile au vizat dezvoltarea tranzitului alimentar ucrainean prin Republica Moldova și crearea infrastructurii relevante.

Republica Moldova și Rusia în „zodia înghețului” relațiilor bilaterale

Ministrul de Externe al Republicii Moldova, Nicu Popescu, împreună cu omologul său rus, Serghei Lavrov, într-o vizită, pe 13 septembrie 2019, la Moscova. Sursa: Nicu Popescu, Twitter

Rusia rămâne principala sursă de risc la adresa securității naționale a Republicii Moldova, fapt ce se reflectă și în nivelul tot mai scăzut la nivelul relațiilor diplomatice bilaterale. Moscova și Chișinăul se află în cea mai antagonică perioadă de la destrămarea Uniunii Sovietice în 1991.

Situația de față este cauzată de schimbarea paradigmei raporturilor din cele două state. Dacă până iulie 2021, Republica Moldova se afla fie în sfera de influență totală a Rusiei, sau într-o situație de relație pragmatică, acest lucru s-a schimbat după venirea la putere a forțelor pro-europene. În ciuda

faptului că acestea au încercat o relație externă politicoasă cu Rusia, Moscova a devenit tot mai agresivă și a început să apese butoanele de presiune, un deja-vu pe care Chișinăul l-a simțit și în 2013-2014 în preajma semnării Acordului de Asociere UE-Republica Moldova

► prin impunerea de embargouri economice ce au creat crize și destabilizare pe moment.

Inviaza rusă din Ucraina din 24 februarie 2022 a aprofundat și mai tare ruptura între cele două capitale, iar poziționarea ulterioară a Republicii Moldova de partea Ucrainei și condamnarea Rusiei, la pachet cu amenințările militare direct pe care Chișinăul le-a primit din partea mai multor lideri de la Moscova, a pecetluit ruperea dintre cele două părți.

Scandalul diplomatic dintre Moscova și Chișinău era inevitabil, în contextul în care toate statele din Europa de Est au redus numărul personalului diplomatic rusesc pe fundalul fie a unei replici la amenințările rusești, fie pentru a sancționa

invazia din Ucraina. Mai mult, la Moscova, diplomația moldovenească mai funcționa cu șase persoane, în timp ce Chișinăul găzduia aproape 100 de diplomați ruși și personal auxiliar. Pe deasupra, suspiciunile de activități de spionaj desfășurate de Ambasada Rusiei la Chișinău se întțeau.

„Scandalul antenelor” de pe clădirile diplomatice rusești de la Chișinău a fost picătura care a umplut paharul. Astfel, aproape 50 de diplomați ruși și-au făcut bagajele și au părăsit Republica Moldova doar în ultima zi a termenului-limită de 15 august. Și acest gest a fost unul sfidător din partea Moscovei.

Ceea ce este însă sigur este că Moscova nu va opri acțiunile ostile la adresa Chișinăului, ci le-ar putea chiar înteți pe

acest fundal de resentimente și frustrare. De altfel, Rusia este tot mai activă în tulburarea apelor din UTA Găgăuză. Strategia ar fi crearea unor fiefuri politice pentru liderii proruși care au pornit la Orhei, s-au extins la Comrat și le-am putea vedea mai departe în mai multe raioane, după alegerile locale din această toamnă.

Disensiunile sunt departe de a se fi încheiat, iar următorii ani – 2023, 2024, 2025 – vor fi unii decisivi din perspectiva alegerilor locale, prezidențiale și parlamentare pentru a măsura nivelul de acțiune și influență al Rusiei în Republica Moldova prin actorii politici favorabili Moscovei.

Mădălin Necșuțu

Rusia are încă o serie de pârghii de presiune asupra Moldovei, iar în ajunul alegerilor locale acest lucru se va face din ce în ce mai simțit

Directoarea executivă a Asociației pentru Politică Externă, Natalia Stercul, a avut amabilitatea să ne vorbească în cadrul unui interviu pentru buletinul de politică externă al FES/APE despre cum s-a ajuns în situația de față privind nivelul scăzut al relațiilor diplomatice dintre Chișinău și Moscova. Atitudinea ostilă, determinată de interesele diametral opuse ale Rusiei și Republicii Moldova, din partea Moscova a condus la o răcire vizibilă dintre cele două capitale, mai ales pe fundalul invaziei ruse în Ucraina. Am mai discutat despre cât mai este de influență Rusia astăzi în Republica Moldova și care sunt pericolele de securitate la adresa statului pe filieră rusească. Vă invităm să citiți intergral acest interviu în rândurile care urmează:

■ **Cum vedeți în acest moment relațiile bilaterale dintre Rusia și Republica Moldova? Putem afirma că sunt la cel mai scăzut nivel de la destrămarea URSS și indeneța Republicii Moldova?**

În momentul de față, relațiile bilaterale dintre Rusia și Republica Moldova sunt de fapt reduse la minimum. Războiul Rusiei împotriva Ucrainei a creat precondiții obiective și grele pentru ca autoritățile moldovenești să regândească abordările de interacțiune cu partea rusă. Intențiile de a dezvolta relații constructive au fost înlocuite cu înstrăinarea, răcirea relațiilor cu Rusia și lipsa de dorință de a mai căuta alte compromisuri, soluții reciproc acceptabile pentru promovarea cooperării bilaterale. Condamnarea acțiunilor militare agresive ale Rusiei împotriva Ucrainei vecine, scăderea numărului de contacte la nivel superior și a dialogului politic, deteriorarea legăturilor diplomatice, precum și reducerea comerțului și a cifrei de afaceri între state sunt caracteristicile definitorii ale Republicii Moldova.

Odată cu începerea invaziei pe scară largă a Federației Ruse pe teritoriul Ucrainei, problemele de securitate națională au devenit unele cheie pentru Republica Moldova. A venit înțelegerea importanței dezvoltării potențialului de apărare al țării și a modernizării armatei. Pentru Republica Moldova, trecerea către aderarea la UE a devenit o decizie definitivă și irevocabilă. Cât privește soluționarea conflictului transnistrean, formatul 1+1 este din ce în ce mai mult luat în considerare, iar problemele

retragerii trupelor ruse staționate ilegal în regiunea transnistreană au intrat în declarația finală a summit-ului NATO de la Vilnius la care Republica Moldova a luat parte. Prin urmare, probabil că ar fi corect să vorbim nu despre o scădere a nivelului de interacțiune, ci despre mișcarea Moldovei într-o altă direcție - spre Occidentul civilizațional și dorința de a se îndepărta cât mai mult de influența Rusiei.

Invazia rusă din Ucraina, punct de cotitură

■ **Chișinăul a dispus recent reducerea masivă a corpului diplomatic rus de la Chișinău și ajungerea la o paritate între numărul diplomaților din cele două state? Care este impactul acestei decizii și dacă va afecta poate și cetățenii moldoveni care trăiesc în Rusia?**

■ În cazul Moldovei și Rusiei, numărul personalului diplomatic a variat mereu de la deschiderea misiunilor diplomatice ale statelor din țările gazdă. Numărul diplomaților din partea rusă a depășit semnificativ numărul diplomaților din partea moldovenească din Rusia, ceea ce s-a explicat prin specificul interacțiunii dintre state și a fost perceput destul de firesc, având în vedere trecutul istoric și influența Rusiei asupra multor procese care s-au desfășurat de mai mult timp în Moldova.

Războiul din Ucraina a schimbat radical situația nu numai în țara noastră, ci și în multe alte state. Există țări care au redus semnificativ prezența numerică a corpului diplomatic rus pe teritoriile statelor lor. Paritatea

ca principiu al reprezentării egale a părților, reglementat de Convenția de la Viena, conține o prevedere conform căreia numărul personalului diplomatic poate fi ajustat în funcție de dinamica situației. În cazul Moldovei, când este vorba de spionaj și amestec extern în treburile interne, care reprezintă o amenințare la adresa suveranității și securității naționale a statului, reducerea personalului diplomatic este o decizie absolut firească. Moscova consideră acest demers al autorităților pro-europene drept acțiuni „în conformitate cu campania anti-rusă a Occidentului colectiv”, care, totuși, este așteptată de la Rusia.

Potrivit declarațiilor Ministerului rus de Externe, consecințele acestui demers neprietenos al Chișinăului vor afecta nu numai relațiile statelor, ci vor afecta în primul rând cetățenii ambelor țări, ale căror oportunități de a primi asistență consulară în timp util, precum și de a menține legăturile de afaceri și culturale vor fi semnificativ limitate. Partea rusă afirmă că personalul ambasadei pur și simplu nu va putea furniza în mod corespunzător servicii consulare cu personal redus. În plus, activitățile Reprezentanței Comerțului și ale Centrului Rus de Știință și Cultură din Chișinău vor trebui să fie restrânse.

Partea moldovenească, la rândul ei, constată că numărul rămas de personal diplomatic este suficient pentru a asigura toate serviciile necesare. Cel mai probabil, Ambasadei Republicii Moldova la Moscova îi va fi mai greu să protejeze interesele cetățenilor moldoveni. Dacă partea rusă va întreprinde acțiuni de răspuns

pentru a reduce personalul diplomatic al Republicii Moldova pe teritoriul său, atunci un număr semnificativ de cetățeni moldoveni aflați pe teritoriul Federației Ruse vor fi lipsiți de posibilitatea de a primi sprijin diplomatic, juridic și consultativ calificat.

Vor urma, fără îndoială, măsuri de răzbunare ale părții ruse, care pot fi versatile, întrucât Rusia are încă o serie de pârgii de presiune asupra Moldovei. În ajunul alegerilor locale, acest lucru se va face din ce în ce mai simțit, activizarea forțelor politice pro-ruse care vizează destabilizarea țării, resimțindu-se deja astăzi. În plus, ca măsuri de răspuns vor fi folosite regiunile pro-ruse, nordul Moldovei, unde trăiește o parte semnificativă a populației de limbă rusă, Găgăuzia, regiunea transnistreană și localitățile din Zona de Securitate și zonele adiacente. Cu toate acestea, autoritățile moldovenești trebuiau să calculeze riscurile pe care le-ar comporta acest pas și, aparent, acestea s-au dovedit a fi mai puțin semnificative în comparație cu influența constant prezentă a Federației Ruse și presiunea acesteia asupra proceselor politice interne.

■ **Odată cu acest scandal al reducerii numărului de diplomați ruși la Chișinău, au luat amploare și acuzațiile de spionaj sau alte acțiuni ostile ale Rusiei în Republica Moldova? Cât de probabilă este această ipoteză ca Rusia să desfășoare și activități ilegale de spionaj sau interceptare de convorbiri prin diplomații săi de la Chișinău?**

■ Ancheta jurnalistică a revistei *The Insider* și a postului local

de televiziune *Jurnal TV* despre antenele de pe acoperișul misiunii diplomatice a devenit un fel de catalizator pentru reacția ulterioară a autorităților moldovenești de a realiza separarea maximă de Rusia și de a reduce pârgurile de influență ale acesteia în Moldova. În ultima perioadă, retorica dură a Federației Ruse împotriva Moldovei a găsit din ce în ce mai multe răspunsuri imediate și motivate din partea autorităților moldovenești, deși nu au fost luate măsuri de amploare.

Faptele care mărturisesc despre spionaj au devenit un fel de „declanșator” pentru acțiuni practice de îndepărtare a Rusiei pe calea apropierei din ce în ce mai strânse de Occident. Partea rusă neagă acuzațiile de spionaj. Potrivit ambadorului Federației Ruse în Republica Moldova, Oleg Vasnețov, „scandalul de spionaj este doar un pretext pentru a motiva decizia de reducere a numărului de angajați ai misiunilor diplomatice”. Cu toate acestea, experții spun că spionajul rusesc și-a intensificat eforturile în Moldova din 2015, iar informațiile despre acest lucru sunt veridice.

Instrumente rusești de influență în Republica Moldova

■ **Cât de multe pârgii de influență mai mare astăzi Rusia la Chișinău? Aș vrea să ni le enumerați pe cele mai importante și să vorbim totodată despre cât de importantă mai este sau nu pârgia gazelor rusești în influențarea politicului de la Chișinău?**

■ Pârgurile de influență a Rusiei asupra Moldovei nu sunt deloc epuizate, ele rămân și își găsesc expresie atât în lupta politică internă în diferitele ei forme și manifestări, problemele energetice care afectează nivelul de trai al populației, cât și în sentimentele pro-ruse continue, propagandă și dezinformare, care se remarcă mai ales în regiunile pro-ruse. Forțele politice pro-ruse, oligarhii fugari continuă să se bucure de încrederea populației, alegerile din Găgăuzia sunt dovada convingătoare în acest sens. În plus, liderii politici ai Partidului Șor, deja inexistent, nu au dispărut și își continuă activitățile. Nu uitați de atacurile cibernetice și de vulnerabilitatea Moldovei în acest sens.

Rusia a folosit întotdeauna problema gazelor ca o armă politică și economică și va continua să urmeze același scenariu. Eforturile depuse pentru diversificarea surselor sunt incontestabil importante, dar până în prezent, acest lucru nu rezolvă problema în mod holistic. În ciuda faptului că Moldova importă gaze din România din decembrie 2022, folosind conducta Iași-Ungheni, malul drept este dependent de malul stâng al Nistrului și importă aproximativ 80% din energia electrică de la centrala Cuciurgan. Relațiile dintre Chișinău și Tiraspol rămân foarte tensionate. După expirarea contractului cu Gazprom, Ucraina ar putea opri tranzitul gazelor rusești în 2024, iar regiunea transnistreană va fi într-o poziție vulnerabilă, pierzând gazul rusesc gratuit. Moldova trebuie să se pregătească pentru acest scenariu în contextul politicii de reintegrare. De asemenea,

ar trebui să se țină cont de imprevizibilitatea cu privire la funcționalitatea ulterioară a sistemului energetic ucrainean în condiții de război. Prin urmare, problema nu este doar în diversificarea surselor, ci și în posibilitățile de stocare, interconectare și politica de prețuri. Șantajul cu gaz va fi, fără îndoială, folosit de Rusia împotriva Moldovei.

■ **Putem afirma astăzi că decidenții de la Chișinău sunt mult mai liberi în luarea deciziilor, fără teama de șantajul, presiunile sau amenințările Moscovei?**

■ Fără îndoială, structurile de putere au devenit nu doar mai libere în luarea deciziilor, ci și foarte consistente și decisive în acțiunile lor. Desigur, acest lucru se datorează ireversibilității cursului integrării europene, care a deschis Moldovei posibilitatea de a adera la UE, ajutorul și sprijinul partenerilor europeni. Toate acestea ne permit să mergem înainte și să nu privim înapoi la reacția, retorica dură și politica de șantaj a Moscovei.

■ **Depărtarea autorităților de la Chișinău de Rusia va produce efecte și în rândul populației? Credeți că autoritățile proeuropene vor pierde sau vor câștiga electoral dintr-o atitudine de desprindere față de Moscova?**

■ Speculațiile politice care vizează cetățenii pro-ruși nu pot fi evitate în această problemă. Totuși, acest lucru nu va avea efecte politice majore. Înstrăinarea de Rusia a decurs progresiv și s-a intensificat în Moldova chiar înainte de începerea războiului din Ucraina.

Prin urmare, este puțin probabil ca situația actuală să inducă populația Moldovei să-și schimbe angajamentul față de cursul politic pro-european. Factorul distanțării față de Rusia, deși va fi folosit, nu va deveni decisiv în procesele electorale.

Vectorii vestici de dezvoltare, esențiali pentru Chișinău

■ **Cât de importantă pentru dezvoltarea Republicii Moldova este apropierea de UE și NATO în comparație cu apropierea față de Rusia? Cum explicați astăzi că Rusia și Vladimir Putin mai au totuși atât de mulți susținători în Republica Moldova, chiar dacă într-adevăr sunt mai puțin decât în anii anteriori?**

■ Aproximarea de UE și NATO este singura cale adevărată pentru dezvoltarea politicii externe a Moldovei și transformarea acesteia într-un stat cu adevărat democratic, de aceea, pentru țara noastră, sarcina primordială este finalizarea reformelor și aderarea la UE.

Putinismul este condus de un regim autoritar care s-a infiltrat în activiștii politici ruși, mass-media și justiția rusă. Corupția la cele mai înalte niveluri de guvernare, dezinformarea populației, închiderea mass-mediei independente și încălcările drepturilor fundamentale ale cetățenilor sunt principalele trăsături ale politicii lui Putin în Rusia. Dar imaginea popularității lui Putin a scăzut semnificativ de la izbucnirea războiului din Ucraina, inclusiv în rândul cetățenilor ruși.

Acest lucru demonstrează în mod convingător părăsirea de către cetățenii ruși a teritoriului Rusiei care nu vor să aibă nimic de-a face cu regimul sângeros al lui Putin. Din păcate, societatea moldovenească păstrează trăsături ale influenței ruse și ale *putinismului* ca formă de autocrație conservatoare, populistă și personalistă. Aceste trăsături au fost folosite de mult timp ca declanșatori suplimentari pentru speculații politice și linii de demarcație în societate și, adesea, politicienii moldoveni înșiși au făcut acest lucru pentru a obține bonusuri politice suplimentare în lupta pentru putere. Rezultatele acestui lucru, deși mai puțin semnificativ astăzi, este totuși sprijinul continuu al Rusiei și lui Putin în Moldova.

■ **Cât de importantă este astăzi bătălia pentru „inimile și mințile” cetățenilor moldoveni, în condițiile în care propaganda rusă este încă la cote înalte în Republica Moldova? Ce poate fi făcut pentru reducerea acestui fenomen al dezinformării și propagandei?**

■ Menținerea securității informaționale rămâne o sarcină importantă pentru Republica Moldova. Putem vedea cât de mult efort și investiții financiare cheltuiește UE pentru combaterea propagandei ruse. Prin urmare, Moldova mai are mult de lucru în această direcție pentru a „ține pasul” cu țările UE. Este important ca inițiativele legislative adoptate și în curs de adoptare să fie implementate și respectate la modul practic.

■ **Vă mulțumim!**

Editorial

Cum au evoluat relațiile moldo-ruse: de la relații strategice la răcire vizibilă

Scriu această analiză în momentul celui mai scăzut nivel al relațiilor moldo-ruse din ultimii 30 de ani. Rusia a declanșat un război perfid, agresiv în Ucraina. Rusia poartă un adevărat război hibrid împotriva Republicii Moldova: șantaj energetic, subminarea stabilității politice, atacuri cibernetice, propagandă frenetică, anti-ucraineană, anti-europeană și anti-occidentală etc. Moldova se retrage rapid din structurile CSI și expulzează zeci de diplomați ruși. Să încercăm să înțelegem esența a ceea ce se întâmplă.

Relațiile moldo-ruse în epoca post-sovietică au trecut prin perioade diferite, dar deja în anii 2000, ele au încetat să mai fie strategice (deși încă se numeau așa). Stabilitatea relativă a fost menținută în aprovizionarea cu gaze din Rusia către Moldova, problemele însă au crescut în toate celelalte direcții. Nu mi-am propus să examinez corelația dintre degradarea democrației în Rusia și deteriorarea relațiilor sale bilaterale cu fostele republici sovietice, totuși, se pare că există o legătură între acestea.

Interdicțiile nesfârșite motivate politic asupra importului de produse moldovenești au blocat practic accesul producătorilor noștri pe piețele rusești. În regiunea transnistreană, Rusia, contrar deciziilor summitului OSCE de la Istanbul (1999), și-a păstrat și își mai păstrează în continuare trupele și armele, susținând în același timp autoritățile anticonstituționale de acolo, în orice mod posibil (inclusiv liber gaz pentru Tiraspol), blocând rezolvarea politică a conflictului.

O răcire vizibilă și apoi o deteriorare a relațiilor a avut loc după ce partidul

pro-european PAS a câștigat alegerile parlamentare din 2021. Integrarea europeană a devenit prioritatea absolută a noului guvern, iar într-o formă mai țintită - aderarea Moldovei la Uniunea Europeană. Acest lucru nu a lăsat mult spațiu pentru așa-numita „abordare” a parteneriatului egal cu Estul și Vestul, care a caracterizat mai mulți ani politica externă a Moldovei. Această abordare i s-a potrivit destul de bine Moscovei, mai ales că reformele europene în Moldova nu au mers prea bine de zeci de ani, iar perspectiva de a „merge în Occident” nu a prezentat pericol pentru Moldova.

Șantaj energetic

A urmat șantajul energetic din partea Rusiei și un sezon de încălzire foarte dificil în 2021-2022. Cu toate acestea, până la 24 februarie 2022, aceste relații s-au încadrat foarte bine în paradigma existentă a interacțiunii Rusiei cu lumea post-sovietică, iar după deteriorarea relațiilor, în anumite împrejurări, ar fi putut veni o altă perioadă de apropiere etc.

Ziua de 24 februarie 2022 a schimbat totul. Rusia, călcând în picioare dreptul internațional, a declanșat un război neprovocat, perfid și ticălos împotriva Ucrainei. Moscova a demonstrat lumii întregi că este gata să omoare pentru cei care vor îndrăzni să-și aleagă în mod independent calea de dezvoltare.

Rusia a demonstrat lumii întregi că nu recunoaște suveranitatea deplină a fostelor republici sovietice, considerând țările post-sovietice ca teritorii în zona ei de influență.

Independența și suveranitatea Republicii Moldova sunt, de asemenea, serios amenințate. Se poate susține cu un grad mare de probabilitate că, dacă forțele armate ale agresorului nu ar fi fost oprite, trupele rusești ar fi deja în Moldova. Chiar dacă doar regiunea transnistreană ar fi ocupată, despre suveranitatea Moldovei am putea uita. Independența s-ar transforma într-o frază goală.

Război hibrid intensificat

Incapacitatea trupelor ruse de a sparge așa-numitul. „culoar sudic” de-a lungul coastei Mării Negre până în regiunea transnistreană a Moldovei, a obligat Moscova să activeze alte forme (hibride) de presiune asupra țării noastre. Șantajul energetic brut a continuat în forme și mai flagrante în toamna-iarna anilor 2022-2023. În aceeași perioadă, Kremlinul a susținut deschis protestele de stradă ale forțelor antieuropene, al căror scop era stabilirea unui regim loial Moscovei în Moldova.

Reacția Chișinăului la războiul din Ucraina, la acțiunile Moscovei împotriva Moldovei, din punctul meu de vedere, este absolut firească și justificată. Rusia nu recunoaște normele dreptului internațional, comite crime de război și a devenit un paria pe arena internațională. A te preface că nu se întâmplă nimic, a continua „business as usual” – înseamnă să te comporți extrem de cinic. Moldova este un membru responsabil al comunității internaționale, iar astăzi este de datoria ei să contribuie la întărirea securității în lume. Multă vreme am fost doar în calitate de consumatori de securitate, astăzi însă o sponsorizăm și rambursăm datoriile acumulate.

Este dificil pentru „oameni pe 23 februarie”, adică celor care trăiesc și percep realitatea de parcă nu a existat și nu există război (amintesc aici despre 6 posturi de televiziune pentru care nu a existat război), să explice, de exemplu, că astăzi Moldova nu poate fi neutră față de ceea ce se întâmplă în Ucraina.

Este posibil oare să fii „neutră” față de nedreptate, față de răutate, față de bombardarea orașelor pașnice, față de masacrele de civili? Să fii neutră la distrugerea principiilor de bază, a moralității universale, care fac posibilă existența oamenilor pe Pământ? Nu, Moldova nu va fi neutră față de crime, pentru că astfel de neutralitate este complicitate cu criminalii.

Rusia astăzi ucide, călcă în picioare principiile, normele și standardele dreptului internațional, moralitatea comună tuturor oamenilor și, prin urmare, (într-un mod cu totul firesc!) relațiile Republicii Moldova cu Moscova n-ar putea, în principiu, să se dezvolte după un alt scenariu.

Evadarea din spațiul ex-sovietic

Războiul a provocat schimbări ideologice tectonice în regiune. Ucraina și Moldova nu se mai percep drept „spațiu post-sovietic”. Termenul în sine implică un fel de dependență inextricabilă față de fostul centru politic al lumii sovietice, față de Moscova. După 24 februarie 2022, această dependență a fost eliminată (inclusiv cea energetică, care demonstrează cel mai clar acest lucru). Iar auto-percepția menționată mai sus, exprimată prin cuvinte, inventată tot la Moscova, - „spațiul post-sovietic”, „străinătatea învecinată”, etc., a dispărut.

Ucraina de astăzi este probabil cea mai unită societate de pe planetă. Singurul lucru este dorința de a scăpa pentru totdeauna de influența Moscovei și de a deveni parte a lumii democratice și membru cu drepturi depline NATO și UE. Moldova nu este o societate atât de consolidată, însă marea majoritate a populației se pronunță pentru relații mai restrânse cu Rusia, sprijinind necondiționat integrarea europeană a țării, adică calitatea de membru cu drepturi depline a UE. Obținerea de către Ucraina și Moldova a statutului de țări-candidate la aderarea la UE a instituționalizat această trecere de la „spațiul post-sovietic” la țările lumii libere.

Mental, Occidentul a inclus Ucraina și Moldova în „lumea liberă”, trebuie doar să „ne ridicăm” la normele și standardele sale. Faptul că această tranziție a avut loc, iar Rusia nu i-a putut rezista în niciun fel (oprire, blocare etc.), marchează o nouă eră - epoca dezvoltării fără a privi înapoi la Moscova.

Integrarea europeană fără xenofobie față de ruși

În același timp, trebuie să înțelegem că în poziția moldovenească nu a existat niciodată și nu există nici astăzi rusofobie. Chișinăul nu a condiționat niciodată, nu a „decorat” și nu și-a „colorat” alegerea europeană cu xenofobie, în special, cu ură față de Rusia și ruși. Excepțiile referitoare la anumiți marginali politici nu contează. Repet, astăzi nu există rusofobie. Nu sunt Rusia și rușii pe care Moldova nu-i acceptă, ci nazismul emanat de acolo. Nu acceptă fantezia și „valorile” marii puteri pe care Rusia lui Putin le promovează și le inculcă.

Există un viitor bun pentru relațiile moldo-ruse? Sunt sigur că da. Avem un trecut comun, cunoaștem limba rusă, o parte semnificativă a populației moldovenești este conectată strâns la înalta cultură rusească și așa mai departe. Din punct de vedere economic, ar fi grozav să ne întoarcem cu produsele moldovenești pe piața rusă. Produsele moldovenești sunt tradiționale pentru ruși, piața din Rusia este tradițională și pentru moldoveni - o condiție excelentă pentru cooperare. Interacțiunea bilaterală se poate dezvolta în orice direcție.

Totuși, toate acestea se pot întâmpla - aceasta este convingerea mea profundă - numai dacă (sau când) vor avea loc anumite schimbări politice în Rusia. Schimbările care vor pune capăt războiului din Ucraina vor readuce Rusia în rândurile membrilor responsabili și respectați ai comunității internaționale. Relațiile noastre se vor îmbunătăți atunci când Rusia va reveni pentru a respecta dreptul internațional, inclusiv respectul pentru suveranitatea și independența țărilor vecine.

Alexei Tulbure

Federația Rusă vrea să încerce să lărgască albia electorală pentru anumiți actori proruși din Republica Moldova

Analistul politic Ion Tăbârță a acordat un interviu pentru buletinul de politică externă al FES/APE despre relațiile moldo-ruse și perspectivele acestora, în condițiile celui mai recent scandal major privind reducerea numărului de diplomați ruși la Chișinău și acuzațiile privind activitatea de spionaj desfășurată de Rusia în Republica Moldova. Am discutat despre pârghiile de influență ale Moscovei, securitatea energetică, politicienii proruși de la Chișinău, dar și despre punctele de presiune – UTA Găgăuză și Transnistria – pe care Moscova le-ar putea apăsa pentru a produce destabilizări în Republica Moldova. Vă invităm să citiți interviul integral în rândurile de mai jos:

■ În lumina celor mai recente evenimente legate de expulzarea diplomaților ruși, cum vedeți în acest moment relațiile bilaterale dintre Rusia și Republica Moldova? Putem afirma că sunt la cel mai scăzut nivel de la destrămarea URSS și independența Republicii Moldova?

■ Da, putem să spunem asta. Într-adevăr, relațiile noastre sunt destul de tensionate, însă această tensionare nu este de ieri sau de azi. Tensiunile au existat în permanență. Cred că după 2009 încoace, relațiile noastre cu Federația Rusă, chiar dacă creadeam că într-o anumită perioadă sunt pragmatice, nu au fost așa. Spre exemplu, Vladim Filat, pe vremea când era premier, a încercat să construiască relații pragmatice

cu Rusia, însă în contextul în care Republica Moldova se apropia de Uniunea Europeană, în preajma semnării Acordului de Asociere UE-Republica Moldova, Moscova a început să impună embargouri economice de prin 2013.

Ulterior, în timpul regimului lui Vladimir Plahotniuc, relațiile bilaterale erau la fel de tensionate, cu toate că atunci unele aspecte negative erau mimate. Ne aducem aminte de binomul de putere Plahotniuc-Dodon. Pe atunci, Președinția condusă de Dodon încerca să construiască o relație mai apropiată cu Federația Rusă, iar guvernul, dimpotrivă, era într-o relație mai complicată cu Moscova. Oricum, nu putem spune că atunci relația bilaterală era una bună.

Apoi am avut perioada 2019-2020, atunci când toată puterea

i-a aparținut lui Igor Dodon, însă și atunci Dodon, sub lozincă echilibristicii geopoliticii, a încercat să schimbe vectorul de dezvoltare al Republicii Moldova dinspre vest spre est. Totuși, acest lucru nu i-a reușit lui Dodon, inclusiv din cauza greșelilor pe care le-a făcut.

Acum guvernarea pro-europeană încearcă în mod insistent să meargă spre Vest. A adoptat o poziție intransigentă legată de războiul din Ucraina. Actuala guvernare vorbește deschis despre o invazie militară a Rusiei în Ucraina, cu toate că la începutul conflictului Chișinăul nu s-a raliat acelor sancțiuni. Dar era clar că relația bilaterală va fi tensionată, atâta timp cât Republica Moldova încearcă să se miște în direcția pro-europeană și să respecte anumite reguli internaționale, iar Chișinăul spune lucrurilor pe nume.

Cu Federația Rusă poți avea o relație bună doar în cazul unei acceptări din start, fără echivoc, să faci parte din sfera ei de influență.

Expulzarea diplomaților ruși

■ **Odată cu acest episod recent al expulzării diplomaților ruși de la Chișinău, totuși Republica Moldova a fost una dintre ultimele țări din regiune care a redus personalul diplomatic rusesc. De ce credeți că a durat atât de mult în comparație cu statele vecine?**

■ Este adevărat, dar Federația Rusă argumentează altfel, și anume că este nevoie de diplomați ruși la Chișinău. Am văzut apoi că după incident, pentru o perioadă nedeterminată, și-au suspendat serviciile consulare în Republica Moldova, folosind acest pretext al reducerilor de personal diplomatic. Au spus că, pur și simplu, nu are cine presta aceste servicii sau atribuții consulare.

De fapt, noi trebuie să înțelegem că față de Polonia, România sau țările baltice, acolo unde există la nivelul societății o adeziune mare pro-occidentală și doar o mică minoritate de 5-10% de prorusi, în Republica Moldova avem un număr mare în societate de cetățeni care sunt prorusi. Sau unii care se pronunță că sunt favorabili și Vestului și Estului. Orice decizie de acest gen desigur provoacă anumite reacții. Este una sensibilă pentru guvernare.

Posibilele replici ale Moscovei

■ **Care credeți că ar putea fi consecințele unei astfel de mișcări din partea Chișinăului, cu ce fel de măsuri ar putea răspunde Moscova?**

■ Pe lângă ceea de care am vorbit mai sus – cea legată de serviciile consulare anulate – putem aminti acea listă de circa 30 de persoane declarate indezirabile pe teritoriul Rusiei. Acele persoane însă, cel mai probabil, nici nu aveau vreo intenție de a merge în Rusia. Este un gest mai mult simbolic, deoarece Rusia nu poate răspunde echivalent în plan diplomatic, sau după principiul parității diplomatice, deoarece atunci asta ar însemna că Republica Moldova să rămână fără servicii diplomatice.

Probabil ne-am putea aștepta și la consecințe economice. Nu putem exclude ca o serie de state aliate ale Moscovei, precum Belarus, să introducă anumite embargouri sau sancțiuni economice la adresa produselor moldovenești. Nu este exclus nici chiar un regim de vize pentru moldoveni din partea Rusiei, dar acest lucru ar fi ultima măsură la care ar recurge Rusia.

Dar vedem cum anumiți actori politici de aici din Republica Moldova încercă să lovească în guvernare, utilizând recurent această temă a scandalului diplomatic recent.

Partizanii pro-Kremlin

■ **Cât de mare mai vedeți astăzi influența Rusiei la Chișinău și cât de mult spațiu de manevră mai are Rusia prin „coloana sa a cincea” din Republica Moldova?**

■ Trebuie să recunoaștem că această „coloană a cincea” a Rusiei există în Republica Moldova. Poate s-a mai diminuat. Avem și diaspora ca element structural care a schimbat raportul de forțe în privința criteriilor geopolitice. Dacă înainte dominau forțele proestice, acum domină cele provestice.

Totuși, în Republica Moldova, parcursul proeuropean este unul

irreversibil. Atât timp cât va rămâne așa, Federația Rusă va resuscita toată această „coloană a cincea”. În Republica Moldova situația nu este ca în statele occidentale, unde Rusia încearcă să creeze entități anti-occidentale pentru a crea o anumită confuzie, sau a perturba agenda publică din acele state. În Moldova, dimpotrivă, Rusia încearcă, prin intermediul „coloanei a cincea”, să influențeze sau să controleze deciziile politice.

Vedem acum cum și-a dat mâna partidele geopolitice cu cele oligarhice. Chiar dacă nu prea se împacă, oricum acționează împreună în favoarea Moscovei. În societatea moldovenească, astfel de decizii pot costa partidele de la guvernare.

Mai devreme m-ați întrebat de ce a trăgănat Republica Moldova această decizie privind diplomații ruși. Probabil, guvernarea avea din timp pregătită această decizie privind paritatea diplomatică, însă era nevoie de un context ca să fie pusă în aplicare și să poată fi argumentată pentru societate.

Eu cred că acea investigație jurnalistică – despre antenele de pe clădirea Ambasadei Ruse la Chișinău care ar fi servit unor scopuri de spionaj – nu a fost întâmplătoare. Este posibil să fi fost coordonată cu anumite cercuri la nivelul deciziilor politice. Imediat după acea investigație jurnalistică, la o zi-două doare, a și venit decizia politică a Chișinăului privind expulzarea diplomaților ruși.

Acest lucru arată încă o dată faptul că, în Republica Moldova, cei care sunt pro-vestici nu sunt neapărat și anti-ruși.

■ **Am văzut cele mai recente declarații ale purtătoarei de cuvânt a MAE rus, Maria Zaharova, care**

o atacă și pe șefa Procuraturii Anticorupție, Veronica Dragalin, cum că nu i-ar păsa de Moldova și că ar putea pleca oricând înapoi în SUA. Cât de mare este interesul Moscovei de a sabota reforma justiției din Republica Moldova?

■ Este un interes foarte mare pentru că Rusia nu mai este un stat de drept sau cu instituții funcționale. Rusia este mai degrabă o formațiune statală fără instituții care își mențin relații bune cu regimuri autoritare, unele care nici măcar nu au vreo ideologie, așa cum se întâmplă, de exemplu, în secolul 20.

Orice stat democratic, cu instituții funcționale, nu va face parte organic din sfera de influență a Federației Ruse. Moscova nu vrea reforme la Chișinău, ci vrea să o mențină în zona gri, tocmai pentru ca Republica Moldova să rămână în zona sa de influență. Altfel spus, Rusia va avea controlul asupra deciziilor politice de la Chișinău.

De aceea pentru Federația Rusă este vital, din perspective geopolitice, ca reformele să eșueze în Republica Moldova. Într-un astfel de scenariu, evident va scădea și rating-ul politic al guvernării actuale pro-europene. Din păcate, și guvernarea contribuie la acest fenomen.

Soluții pentru combaterea dezinformării rusești

■ În ciuda eforturilor care se fac, consecințele războiului hibrid dus de Rusia, mai ales prin componenta de propagandă în Republica Moldova, se văd cu ochiul liber. Cum apreciați astăzi nivelul propagandei ruse în Republica Moldova și care ar putea

fi eventualele soluții la această problemă?

■ Din păcate, soluțiile pot fi doar de lungă durată. Noi nu putem spune că am combătut fenomenul propagandei. Cu atât mai mult că acest fenomen al propagandei acum nu este doar în zona clasică convențională – radiouri, televiziuni sau ziare scrise.

În prezent, vedem acum că multe dintre aceste elemente de propagandă s-au mutat în spațiul virtual, pe rețele de socializare, pe canalele de Telegram și astfel este mai greu de luptat cu propaganda.

Cred că noi aici putem merge prin două metode. Una este metoda restricționară, dar este nevoie să avem instrumente juridice clare, prin care să încercăm diminuarea acestei propagande, iar a doua ține de un element foarte important – cel a educației media.

Noi putem să venim cu foarte multe instrumente restrictive, dar atât timp cât nu vom educa societatea prin „media literacy”, va fi complicat să luptăm cu propaganda.

Un exemplu în acest sens este UTA Găgăuză, unde există o societate eminentemente pro-rusă. Acolo nu poți să restricționezi nimic. Nu va funcționa. Poate doar la Chișinău, acolo unde este altă viziune și altă mentalitate în societate. Din punct de vedere structural, putem spune că avem vreo două-trei Moldove [ca mentalitate -n.r.].

Este una să vii cu anumite restricții într-un mediu mai informat și mai educat și altceva să impui astfel de restricții într-un mediu care este

clar îmbibat de această propagandă. Acolo nu poți merge doar cu metode restrictive, acolo trebuie să aplici mijloace de educare.

După părerea mea, propaganda funcționează pe mai multe paliere, pe diverse tipuri de public. Uneori sunt promovate anumite mesaje care nu ar putea prinde la un om mediu educat, dar prind la alții. Ne amintim de „fake news-uri” ridicole. Pandemia a arătat clar acest lucru, sau episodul de la alegerile prezidențiale cu falsul că Maia Sandu va aduce 30.000 de refugiați sirieni în Republica Moldova. Acestea sunt doar câteva exemple.

■ **Domnule Tăbârță, este securizată Republica Moldova din punct de vedere energetic pentru această iarnă sau ne mai putem aștepta la surprize din partea Rusiei prin această pârgie energetică?**

■ Putem spune acum că din punct de vedere energetic suntem mai pregătiți în comparație cu anii trecuți. Problema aprovizionării cu gaze din surse alternative nu mai există - acum cumpărăm de pe bursa europeană la un preț mai bun.

Avem acum și gazoductul Iași-Ungheni despre care mulți spuneau, cu rea intenție, că este doar o bucată de fier vechi. Actualmente putem vedea utilitatea acestui gazoduct.

Problema energetică pentru Republica Moldova însă este electricitatea. Noi avem o dependență indirectă față de Rusia la acest capitol. Republica Moldova depinde de energia electrică produsă la centrala de la Cuciurgan

din regiunea transnistreană. Chișinăul cumpără circa 80-90% de energie electrică de acolo. Înainte de toamna anului trecut luam 70% din Transnistria și 30% din Ucraina.

Însă acum Ucraina are problemele ei și nu mai are posibilitatea să exporte în Republica Moldova, în orice moment aceste posibilități pot fi curmate. Chiar și energia electrică care vine în Republica Moldova prin sistem european ENTSO-E intră pe linia de înaltă tensiune care trece parțial pe teritoriul Ucrainei, distribuția are loc însă prin regiunea separatistă transnistreană.

Din acest punct de vedere, Republica Moldova este vulnerabilă, dacă ne referim la securitatea energetică. Atunci când vom construi acele linii de interconectare electrică cu România, va dispărea această dependență de Transnistria.

Aș mai vrea să aduc în discuție un moment legat de gazele naturale. Rusia ar putea opri livrările spre Republica Moldova și atunci apare o problemă pentru regiunea transnistreană. Noi știm că toate gazele naturale pe care le importăm acum prin acel contract cu Gazpromul se duc către regiunea transnistreană, care sunt utilizate pentru a produce energie electrică care este livrată malului drept al Nistrului.

Aici avem această interdependență, dar dacă Rusia nu va livra Republicii Moldova gaze naturale, inclusiv regiunii transnistrene, Chișinăul va trebui să facă ceva în privința aceasta. În regiunea transnistreană avem cetățeni moldoveni, cu toate că, din punct de vedere constituțional,

ei nu se subordonează. Din punct de vedere juridic însă Republica Moldova poartă răspundere și nu poate abandona acel teritoriu. S-ar putea însă să existe și problema ca Republica să cumpere gaz de pe piața liberă pentru malul stâng, iar regimul de la Tiraspol să nu-l plătească.

Aici avem niște contradicții care ulterior vor trebui rezolvate. Dacă le vom rezolva și nu va mai exista dependență energetică de Rusia, această dependență nu va mai ține de paritate, așa cum este acum între malul drept și regiunea transnistreană. Raportul de forțe se va schimba categoric și va fi unul în avantajul Chișinăului.

Butoiul de pulbere

■ **Rămân Transnistria și Găgăuzia punctele de presiune pe care le poate apăsa Rusia în acest moment sau au autoritățile de la Chișinău situația sub control în prezent?**

■ Paradoxul este că, de fapt, punctul de presiune este UTA Găgăuză. Nu este regiunea transnistreană. Regiunea transnistreană se află în afara proceselor politice din Republica Moldova.

Cu toate că am văzut cu Vladimir Plahotniuc sau Igor Dodon au încercat anterior să aducă cât mai mulți votanți din regiunea transnistreană. În 2021, cei doi chiar au încercat să mute niște secții de votare pe teritoriul necontrolat constituțional de Chișinău.

Problema însă este UTA Găgăuză, deoarece acest teritoriu este în

câmpul constituțional al Republicii Moldova și este folosit de către Federația Rusă pentru a mări bazinul electoral pentru formațiunile politice pro-ruse. Vorbim aici în special de Partidul Șor. Tot ce face acest partid este să cumpere electoralul din Găgăuzia prin acele promisiuni ieftine și hazardate.

Pe Ilan Șor îl interesează să-și lărgască albia bazinului electoral. Ilan Șor a fost un experiment politic la Orhei, apoi și-a extins activitatea la Bălți și Taraclia, iar acum încearcă să aibă un electorat monolit în Găgăuzia.

Cel mai probabil, partidele lui Ilan Șor vor merge într-un bloc politic și vor încerca să concentreze voturile. Avem acum Partidul „Șansa”, care este un derivat politic al Partidului Șor, apoi Partidul „Renașterea”, și ne mai lipsește un partid cu litera „O” care să formeze acronimul ȘOR.

Ceea vrea să facă acum Federația Rusă, prin intermediul actorilor săi politici, este să lărgască albia electorală pentru anumiți actori proruși din Republica Moldova. Astfel, UTA Găgăuză este un element care, la nivelul percepției publice, lovește în guvernare.

În prezent, guvernarea nu știe ce să facă cu „dosarul găgăuz” și trebuie să recunoaștem acest lucru. Faptul că aceasta au preferat acum să nu se implice nu este în favoarea ei. PAS nu s-a implicat în cursa electorală, era clar din start că nu are nicio șansă acolo, dar trebuia totuși să trimită un candidat la alegerile recente pentru funcția de guvernator al Găgăuziei.

■ **Vă mulțumim!**

SECURITY & DEFENCE DIGEST

Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare

Relațiile moldo-ruse și riscurile de securitate în contextul reducerii numărului diplomaților ruși de la Chișinău

Pe 14 august, în atenția mass-media din Moldova au fost cele două autocare cu zeci de diplomați ruși și familiile acestora, dar și angajați tehnico-administrativi, care s-au îndreptat spre aeroport pentru a părăsi teritoriul Republicii Moldova după ce autoritățile de la Chișinău au decis reducerea personalului de la Ambasada Federației Ruse.

Această decizie a fost luată „ca urmare a numeroaselor acțiuni neprietenoase față de Republica Moldova”, precum și a tendințelor de „destabilizare” a țării. Unii experți susțin că serviciile secrete de la Moscova ar coordona prin intermediul misiunii diplomatice ruse la Chișinău interesele Rusiei în sud-estul Europei, aceasta fiind un „centru de comandă” în regiune. Mai mult, „partenerul strategic” de altă dată al Republicii Moldova este declarat „agresor” de comunitatea internațională.

Este de menționat ca de la începutul războiului din Ucraina, mai multe state europene precum țările baltice, Olanda, Cehia, Bulgaria și România, au redus prezența numerică a corpului diplomatic rus, invocând principiul parității. În cazul Republicii Moldova și

Federației Ruse, disparitatea a existat încă de la deschiderea de oficii diplomatice, în defavoarea Chișinăului. Realmente, relațiile din perspectiva „state mari” și „state mici” ar putea presupune că statele mari au misiuni diplomatice mai mari și statele mici au misiuni diplomatice mai mici, iar lipsa de paritate este o situație bine cunoscută în relațiile internaționale.

Aceasta nu înseamnă însă că relațiile dintre state trebuie să fie inegale sau oferă dreptul celui mai numeros să nu respecte suveranitatea statului de reședință. În plus, dincolo de angajații acreditați în Ambasada Federației Ruse mai există un număr de diplomați ruși care funcționează în cadrul Centrului Rus pentru Cultură și Știință, instrument de propagandă

rusă, dar și în cadrul Biroului de Migrație din cadrul Secției Consulare a Ambasadei, care sunt extrem de discreți în desfășurarea activităților sale.

Ca urmare a acțiunilor statului moldav erau de așteptat declarații din partea autorităților ruse precum că „acest pas neprietenos al Chișinăului oficial va avea, fără îndoială, consecințe asupra relațiilor ruso-moldovenesti” (din comunicatul ministerului de externe rus). Astfel de declarații fac parte din instrumentele tradiționale ale Moscovei care alimentează frica cetățenilor Republicii Moldova față de Federația Rusă.

Analiză a riscurilor și scenariilor de lucru

În acest context, deși se impune necesitatea de a efectua o analiză a riscurilor care urmează a fi depășite, totuși, în contextul mediului actual de securitate, este important de clarificat „acțiunea” sau „inacțiunea” ce amenință starea de securitate a țării.

Din retrospectiva stării de securitate a țării, după obținerea independenței și conflictului militar de pe Nistru, relațiile moldo-ruse nu au putut fi caracterizate drept prietenoase. Deși au fost excepții, atunci când existau condiții pentru o potențială apropiere politică (în timpul guvernărilor din eșichierul politic de stânga, ex. Partidul Comunist și cel Socialist), pretinsa prietenie și buna înțelegere erau mai degrabă o precondiție a cutumelor diplomatice (firească pentru relațiile internaționale) și mascarea realității pentru o parte din electorat, decât o abatere de la normalitatea creată.

Respectiv, de la declarația de independență a Republicii Moldova din 1991, în spațiul Est European, deși a avut loc o metamorfoză de mentalitate, nu putem totuși neglija implicațiile politicii de dominare a Federației Ruse în acest spațiu, ca urmare a influenței propagandei ruse și altor instrumente hibride. În același timp, existența unui conflict nesoluționat pe malul stâng al râului Nistru, regiunea transnistreană, are implicații directe asupra securității naționale.

Mai mult, refuzul Moscovei de a executa angajamentele asumate în cadrul Convenției de la Istanbul din 1999 cu privire la retragerea trupelor și echipamentului militar din regiunea transnistreană nu doar creează un impediment major în rezolvarea conflictului transnistrean, dar și limitează încrederea în astfel de relații pe fundalul politicii moscovite de a-și menține, cu orice preț, prezența în această regiune.

Nu putem neglija perspectiva geopolitică în relațiile dintre Federația Rusă și Republica Moldova care este determinată de niște proiecte „mesianice” ale Moscovei inspirate din istorie pentru a adopta o politică expansionistă și neoimperială promovată de Alexandr Dughin. Ultimul a pledat pentru apropierea unor culturi și ideologii total opuse, în scopul menținerii tradiției de mare putere pentru Rusia ca succesoare a Bizanțului. Mai mult, însușindu-și statutul celei de-a treia Roma (egoismul culturii ortodoxe ruse), Federația Rusă și-a atribuit și statutul de stat care are dreptul să decidă soarta „străinătății apropiate” („spațiu de interes” din care face parte și Moldova). Aici este vorba de perspectiva „stat puternic” și „stat slab” (explicată de Barry Buzan), adică statele slabe au un nivel de „coeziune societală” foarte scăzut, respectiv sunt sensibile la politica de influență a marilor puteri cum ar fi Federația Rusă în situația Moldovei.

Republica Moldova, într-un fel sau altul a acceptat anterior politica de vasalitate, dar în perioade diferite această politică a avut anumite limite. De exemplu, refuzul ex-președintelui Vladimir Voronin de a semna Planul Kozak a înfuriat Kremlinul, dar în același timp a plasat această tematică ca linie roșie în relația dintre cele două state. În același timp, nu putem neglija sprijinul Vestului în respingerea ofertei ruse, care presupunea federalizarea Republicii Moldova, ori reieșind din raportul de forțe și mijloace între cele două state, posibil chiar „transnistriizarea” sa. Vestul a fost

și cel care a întins ulterior mâna Republicii Moldova pentru ajutor în reducerea efectelor negative ale blocadei economice instituită de Rusia ca urmare a aceluși eșec diplomatic.

Extinderea influenței prin instrumente de „soft power”

Ca urmare a liniei roșii menționată, strategia Federației Ruse față de relațiile cu Republica Moldova a continuat să fie caracterizată de extinderea influenței prin elementul „soft power”. Deși partidele susținute de aceasta nu au obținut încă puterea absolută în Republica Moldova, acestea au constituit, de regulă, a doua cea mai mare forță politică care a avut și are tendința de a prelua total sau parțial guvernarea în cadrul diferitor configurații de guvernământ.

În efortul său de „soft power”, Rusia utilizează și actori locali cum ar fi ONG culturale, sportive sau religioase. Pe lângă investiții substanțiale de capital, toată această mașinărie a impus crearea (prin detașare ori recrutare locală) unei rețele complexe de personal uman. De altfel, astfel de acțiuni solicită măsuri atât legislative, cât și operative din partea Republicii Moldova.

Respectiv, elaborarea și adoptarea celor trei legi ale Serviciului de Informații și Securitate (SIS), care stabilesc competențele instructionale ale acestuia în asigurarea securității statului și combaterea spionajului extern, precum și acțiunile recente privind destructurarea unei rețele de spionaj a Kremlinului în Moldova,

sunt instrumente importante în diminuarea implicării străine în destabilizare și influențare a proceselor politice interne din țară.

Pentru susținerea necesității unor acțiuni preventive în contracararea a astfel de amenințări, reamintim că efectele resimțite de Moldova pentru neacceptarea planului Kozak nu s-au oprit numai la blocada economică din 2006. La mijlocul lunii februarie 2013, Federația Rusă deschide, fără acordul Moldovei, un consulat la Tirapsol. Apoi în 2014 și 2021 au apărut discuții privind deschiderea unui consulat al Federației Ruse la Comrat.

Amintim că în toamna anului 2021, a fost discutat în mass-media existența unui document strategic redactat de administrația prezidențială rusă care descrie un plan de a face Moldova dependentă de Moscova. Unul dintre obiectivele stabilite de autorii documentului era de a constrânge Republica Moldova să adere la Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC) și de a-și spori participarea în cadrul Uniunii economice eurasiatice (UEEA). Iar printre obiectivele pe termen scurt se număra și crearea unei rețele de organizații neguvernamentale care să promoveze dezvoltarea relațiilor ruso-moldovenești și deschiderea unui consulat general rus în Găgăuzia în contextul distribuirii masive a pașapoartelor rusești populației băștinașe.

Frica de a nu irita Moscova și lipsa de măsuri

Deși anexarea Crimeii în 2014 și conflictul din estul Ucrainei ar

fi trebuit să readucă subiectul securității și apărării naționale pe agenda politică de la Chișinău, aceasta nu s-a întâmplat.

Autoritățile de la Chișinău au continuat, în maniera caracteristică lor, să mimeze o poziție imparțială din frică de a nu supăra Federația Rusă, mai ales că din acel moment, din punct de vedere militar, Chișinăul se afla sub raza de acțiune imediată a Moscovei.

Inviaza Ucrainei din 24 februarie 2022 este un alt eveniment care generează oportunități de resetare a relațiilor moldo-ruse. Rusia încalcă flagrant dreptul internațional prin invadarea Ucrainei și o estimare este că aceasta ar intenționa să redobândească controlul politic și administrativ asupra unei zone asupra căreia pretinde drepturi istorice (ultimatumul lui Putin privind retragerea NATO la hotarele din 1989).

În această situație, Moldova fiind una din primele amenințate, cu excepția declarațiilor oficialilor moldoveni privind condamnarea comportamentului Rusiei în țara vecină, acțiuni consistente nu au fost întreprinse. Evident că discuțiile privind inacțiunea Guvernului de la Chișinău au început să fie interpretative, în special după ce Ucraina a împiedicat materializarea planului rus de creare a unui coridor terestru către Transnistria. Mai mult, a urmat un exemplu de desconsiderare diplomatică a Moscovei față de Chișinău prin ignorarea solicitărilor de explicații pe marginea lovirii colaterale a teritoriului național ca urmare a raidurilor de rachete ruse asupra Ucrainei.

Din această cauză, anunțul recent al autorităților de la Chișinău privind expulzarea a zeci de diplomați ruși a surprins nu doar opinia publică locală, dar probabil și comunitatea internațională. Această măsură, deși vine cu întârziere, este un indicator de maturitate a statului Republica Moldova, dar și o determinare politică de a ieși din sfera de influență a acestui stat cu interese imperialiste. În același timp, este importat de avut o abordare preventivă și de analizat scenariu care ar putea să se manifeste ca urmare a deciziei luate de autoritățile de la Chișinău, deși acestea ar putea oricum să fie relaționate cu evenimentele din regiune, referindu-ne direct la situația din Ucraina.

Prima reacție a Rusiei informa cu privire la un răspuns pe măsură, în urma căruia cetățenii Republicii Moldova vor fi cei care vor avea de suferit. Amintim că anterior, în februarie, Moscova a lansat amenințări la adresa Chișinăului, Ministrul rus de Externe declarând că Republica Moldova ar putea să urmeze calea Ucrainei. Aceasta după ce președinta țării, Maia Sandu, a avertizat că Rusia pregătește o lovitură de stat în care vor fi implicate „grupări criminale, precum formațiunea Șor și toate derivatele ei”. Respectiv și declarația purtătoarei de cuvânt a Ministerului de Externe, Maria Zaharova ar putea fi interpretată ca o amenințare, totuși Moscova a descifrat răspunsul prin întreprinderea unor acțiuni de limitare a serviciilor consulare și culturale pentru cetățeni. Pentru a replica simetria acțiunii, în cazul parității diplomatice, nu

este neapărat să ne așteptăm la expulzarea de diplomați moldoveni Moscova, dar la continuarea manipulării cetățenilor din partea Moscovei, de exemplu.

Răspunsul Rusiei și riscuri ce pot fi combătute cu mai multă acțiune

Pe 18 august a urmat primul răspuns - a fost interzisă intrarea în Rusia pentru mai mulți oficiali de la Chișinău (18 deputați PAS și alte două persoane, mai exact șeful adjunct al Poliției de frontieră, Oleg Bucătaru, și directorul Asociației Presei Independente, Petru Macovei).

Un alt scenariu se referă la incitarea spiritelor și destabilizarea politică prin intermediul actorilor „proxy” care la moment au anumite limite de acțiune. Acest scenariu nu este nou, căci nu este primul deceniu în care Kremlinul încearcă să destabilizeze situația politică internă din Moldova. Astfel, instrumentele sale hibride vor încerca sa-și mențină ritmul în continuare.

Amenințările hibride asociate cu Rusia urmăresc să submineze legitimitatea guvernului de la Chișinău în sprijinul facțiunilor pro-ruse și/sau eurosceptice. Acest obiectiv este strâns legat de viitoarele alegeri locale din 2023, urmate de alegerile prezidențiale din 2024 și de cele parlamentare din 2025.

În acest context, a fost necesar și oportun ca UE să includă abordarea războiului hibrid rusesc ca zonă de asistență prin lansarea în aprilie a Misiunii de Parteneriat a UE în R. Moldova (MPUE) în cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comune (PSAC) pentru a spori reziliența sectorului de securitate al țării. Atât UE, cât și actualul guvern al Republicii Moldova anticipează că MPUE ar putea atenua efectiv riscurile de interferență hibridă a Rusiei în procesele electorale.

Spectrul amenințărilor rusești variază de la prezența militară rusă în regiunea transnistreană până la campanii de informare care amplifică

și armonizează provocările politice și socioeconomice cu care se confruntă autoritățile moldovenești. Aceste eforturi urmăresc să alimenteze nemulțumirea publicului, în special în regiunile cu o puternică afiliere culturală rusă, precum autonomia găgăuză.

În fine, putem opina că răspunsul rus la expulzarea staf-ului său diplomatic nu va fi de impact major pentru Moldova, întrucât pârgurile de influență ale Rusiei sunt slăbite ca urmare a calvarului regional pe care aceasta singură l-a creat. Comparativ cu alte timpuri și alte circumstanțe, Rusia nu-și permite luxul de a organiza strategii ‘personalizate’, mai ales în contextul evenimentelor din Ucraina. Mai mult, limitarea accesului geografic al Rusiei către Moldova este o oportunitate pentru aceasta deoarece îi oferă momentul pentru profilaxia, filtrarea și curățirea teritoriului național de elementele perturbatoare care acționează contrar interesului național.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europenizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.